

מראה מקומות תמורה דף יז

ר' יוסי ב"ר יהודה אומר עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא עשה שוגג כמזיד במוקדשין

להלכה קי"ל כריב"י כמבואר בהרמב"ם פ"א הל' תמורה ה"ב, ובפיה"מ כתב הרמב"ם משום דאין מי שחולק על ריב"י, וכ"כ הרע"ב על המשנה. אמנם, בתוי"ט הביא דלעיל דף יג. משמע דיש מח' בזה בין חכמים לר"י, דלר"י צריכים הדרשא של "יהי קודש" לרבות שולד קדשים עושה תמורה. וע"ע בכ"מ על הרמב"ם הנ"ל ד"ה אחד הממיר.

ה"ד שוגג כמזיד, ד' שיטות אמוראים בביאור דברי ריב"י בהמשנה, וכמה גרסאות הובאו בהגמ'

יש מבוכה גדולה בהגירסאות בסוגיין, אמנם ע' בהגהות הגר"א אות ב' שכתב בדברי הגמ' לא הובא ב' לשונות, אלא נחלקו הראשונים בגירסא הנכונה. וכן מבואר בתוס' (ד"ה גבי תמורה, וע' גם בתוס' לעיל ב. ד"ה הא גופא), שיש מח' ראשונים אם התורה חייבה מלקות בהמיר בשוגג, שיטת רבינו ברוך דאמרינן שוגג כמזיד לענין חיוב מלקות, ושיטת הר"ש משאנץ דאין חיוב מלקות על השוגג, והסבירו התוס' דהמח' הנ"ל תלוי בהגירסא הנכונה בסוגיין, אם גרסינן "גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי" אז מבואר כרבינו ברוך דיש חיוב מלקות על השוגג, אבל אם גרסינן "גבי תמורה קדיש גבי קדשים לא קדיש" אז אין לנו מקור לחדש דיש מלקות על השוגג.

ר"ל ור"י אמרי כסבור לומר תמורת עולה ואמר תמורת שלמים...כסבור לומר שחור ואמר לבן

רש"י בד"ה כסבור לומר מבואר דהיינו שיצא מפיו מילים אחרים ממה שהתכוון לומר, ובחי' גרי"ז ד"ה בגמ' ר"ל (וע"ע בשיעורי הגרמ"ד) הקשה ע"ז דבכה"ג הוי "אין פיו ולבו שווים" וגרע טפי משוגג, והביא דלולא דברי רש"י ה' אפשר לפרש שכוונת ר"י ור"ל היינו בכה"ג שסבר שיצא מביתו קרבן עולה שיש לו ואמר "זה תמורת זה" ולבסוף נתברר שיצא השלמים, או שסבר שיצא שור שחור (של חולין) ואמר זה שיוצא תהא תמורת עולה שיש לי ולבסוף יצא הלבן במקום השחור, דבכה"ג זה שוגג ממש ולא "אין פיו ולבו שווים".

ר"י אמר באומר תצא זו ותיכנס זו

בש"מ (אות ד' ואות ח') גרס לעיל רק "ר' יוחנן" וכאן גרס "ר"ל"

רש"י ד"ה תצא זו בסוף דבריו מבואר דנחשב כאן שוגג כיון שהוא סבר דהיכא שמתכוון להוציא הראשון לחולין אין זה בכלל האיסור. ולפ"ז דברי (ר"י ו) ר"ל היינו ע"ד הראשון של הגמ' (חזקיה) דשוגג הוא משום ש"אומר מותר". אמנם, כפשוטו כאן באו לחלוק על חזקיה וס"ל דאם לא ידע כלל על כל האיסור של תמורה בזה לא אמרינן "עשה שוגג כמזיד".

ע' ש"מ על רש"י ד"ה תצא זו (בהשמטות אות ט') שהסביר דהנידון לגבי קדשים היינו לענין להתחייב על מעילה, אמנם רש"י הזכיר הדין של איסור זר בקדשים, ולכאור' דברי רש"י קשה שהרי האיסור לזר היינו רק לאחר זריקה שאז הותר לכהנים.

ר' ששת אמר באומר אכנס לבית זה ואקדיש ואמיר מדעתי וכו'

נחלקו בזה רש"י ותוס', רש"י בד"ה ונכנס והקדיש פ' שבעל מחשבות ה', לפ"ז הדיו שוגג כמזיד היינו רק במקרה זה המסויים. תוס' ד"ה אכנס הקשו על רש"י למה צריך להקדים שאמר אכנס לבית זה וכו', וע' עולת שלמה מה שכתב בזה לפרש רש"י. ותוס' פירשו באופן אחר, וע' עולת שלמה מה שהסביר בדברי תוס'.

בענין המח' בין רבינו ברוך והר"ש משאנץ אם לוקה על תמורה בשוגג, ובב' הגרסאות בהגמ'

ע' תוס' כאן ד"ה גבי תמורה ותוס' לעיל ב. ד"ה הא גופא קשיא, ותוס' מבואר שהמח' תלוי בב' הגרסאות, אם גורסים "גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי" או גורסים "גבי תמורה קדיש גבי קדשים לא קדיש".

בדברי חזקיה, אם גורסים "גבי תמורה קדיש גבי קדשים לא קדיש" (והיינו כהר"ש משאנץ) צ"ב למה לא יחול ההקדשה, הרי שגג רק בזה שלא ידע שיש איסור בדבר, אבל לא שגג בעצם ההקדשה. וע' **בש"מ בהשטמות אות ג'** מה שהסביר בזה "דאין לך חרטה גדולה מזו ונדר ופתחו עמו וכו' " ע"ש. וע' בספר **מלאכת חושב** שדן בזה דלכאור' לפי הנ"ל יצטרך היתר חכם.

לפי הגירסא "גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי", הדרשא לרבות שוגג כמזיד נאמר לענין החיוב מלקות, וי"ל דלגבי החלות אפילו במוקדשים חל, וכן משמעות **רש"י ד"ה גבי קדשים**.

ע' **רמב"ם פ"א הל' איסור"מ ה"ג** "מי שדימה שמותר להקדיש בע"מ למזבח והקדיש ה"ז קדיש ואינו לוקה", **והראב"ד** שם חולק ע"ז, וע' **בכ"מ** שהסביר שנחלקו אם בכה"ג שלא ידע שיש בזה איסור ואם ה' יודע לא ה' מקדיש, האם זה נחשב הקדש בטעות שנתבטל ההקדשה. וע' **בעולת שלמה בד"ה גבי תמורה** שדן בזה.

(ע' עוד בדברי **הראב"ד שם** שגרס בגמ' "גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי" אבל הסביר דהיינו שבתמורה חל ההקדשה וממילא אם אח"כ עשה גיזה או עבודה לוקה עליו, משא"כ גבי קדשים אינו חייב על גיזה ועבודה משום שלא חל הקדושה).

אי נימא דר"ל ור"י חולקים על חזקיה וס"ל דבאומר מותר ליכא מלקות, נמצא דר"ל ור"י חולקים ע"ז שחידש חזקיה דחייב מלקות אף על השוגג והם סוברים דנתחדש בקרא רק לגבי החלות ולא שלוקין על השוגג. נמצא דאפילו לרבינו ברוך דלוקין על השוגג היינו רק אליבא דחזקיה. וכן נראה דזה שיטת **הרמב"ם שפסק פ"א הל' תמורה ה"ב** "אחד הממיר בזדון או שהמיר בשגגה הרי זה עושה תמורה ולוקה, כיצד המתכון לומר הרי זו תמורת עולה שיש לי ואמר תמורת שלמים שיש לי הרי זו תמורה ולוקה, אבל אם דימה שמותר להמיר והמיר...הרי זו תמורה ואינו לוקה עליה". מבואר שהרמב"ם פסק דלא כחזקיה, אלא באומר מותר חל ואינו לוקה, ורק בכה"ג של תמורת עולה ואמר תמורת שלמים לוקה, והיינו משום שפסק כר"י ור"ל, וכן מבואר **בהכ"מ שם**. אמנם ע' **בש"מ בהשטמות אות י"ב** שהביא בשם בעלי התוס' דבאמת אין מח' בין האמוראים בהסוגיא אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי.

ר"י אומר באמר תצא זו ותכנס זו, וגבי קדשים באומר קדשים שנולד בהם מום נאכלין בלא פדיון. ע' **תוס' ד"ה גבי תמורה** שכתבו דכאן א"א לגרוס "גבי תמורה קדיש גבי קדשים לא קדיש" שהרי קדוש ועומד הוא מעיקרא. אמנם צ"ב דא"כ לכאורה מכאן מוכח דלא כהר"ש משאנץ, אבל י"ל שהר"ש משאנץ יפרש כאן דלא כרש"י, (רש"י פירש שהוא שוגג משום שחשב שאין איסור בכה"ג שרוצה להוציא הראשון לחולין), אלא הוא נחשב שוגג משום שאם ה' יודע שהראשון לא ה' יוצא לחולין לא ה' ממיר (ויש שלמדו כן בדברי **רגמ"ה**), ולפ"ז אינו שוגג על האיסור, ולכן מובן שלוקה ואינו ראייה כנגד הר"ש משאנץ.

מרדכי לינור

תמורה יז:

קדושת ולדות מדין גידולין

מבוי' בגמ' שהיה אפשר ללמוד ולדות מתמורות. וצ"ע שהתורה כבר אומרת שהתמורה קדוש, והנידון בסוגיא הוא דוקא לגבי הקרבה, משא"כ בולדות, שלא מצינו מקור כלל שהם קדושים. והשפ"א (ד"ה זכר) והגרי"ז (ד"ה אלו) הק' דמהיכי תיתי דקדושים כלל. ותימצו שהיה אפשר לרבות שהם קדושים מצד דין גידולי הקדש.

והשפ"א יצא לדון שגם אליבא דאמת שיש פסוק בפני"ע בשביל ולדות, אבל אכתי קדישי מסברא מדין גידולין, אבל זה מהני רק לקדו"ד ולא לקדוה"ג, ולהכי גם למ"ד בהוייתן הם קדושים, מודה שקדוש במעי אמן לדמיהם, אלא דהביא שחתנו הק' ע"ז ממשנה לקמן (כד:), אבל דעת הגרי"ז [כמובא בספר מנח"א] דכיון שנאמר פרשת ולדות, תו לא מתקדש מצד גידולי הקדש.

בגדר קדושת ולדות

להלן (לא): איתא דאין מועלין בביצי תורין או בחלב מוקדשין, אפילו למ"ד מועלין בגידולי מזבח, כיון דהני ביצים וחלב לא דחזו למזבח. ופרש"י (ד"ה דחזו) דהא דמועלין בגידולין דחזו למזבח היינו בולדות קדשים. והתוס' (ד"ה ואפי') הק' עליו דהא מרבינן ולדות מדכתיב יהיו לך.

וכתבו המנחת ברוך (סי' לא) ובספר יהגה האריה (שם) דרש"י למד דגדר קדושת ולדות הוא מדין גידולי הקדש. ואע"ג דבעינן פסוק, אבל גדר הפסוק הוא דולדות עדיפי משאר גידולי הקדש, אבל יסוד וגדר קדושתם הוא משום לתא דגידולין. וסמך לשיטת רש"י הוא משמעתינן, דסד"א לרבות הולד משום גידולין.

וביהגה האריה שם הוסיף דנראה דתוס' חולקים על רש"י בגדר קדושת ולדות, וסוברים שהיא פרשה מיוחדת. וביאר לפ"ז הא דנחלקו תוס' שם (בד"ה ולדן) ורש"י בבכורות (טו: ד"ה לא אלימי) אם פדיון של האם מהני לולד מדאורי, ודעת רש"י דמהני, שהוא סובר דקדושת ולדות הוא מכח האם, ולהכי פדיון האם מהני לולד, אבל התוס' סברי דקדושת הולד היא פרשה בפניע, ולא מהני פדיון האם בשביל הולד.

ובספרו עמק ברכה (עמ' קז) דן אם יש בל תאחר בולדות, וצייד שזה תלוי במח' רש"י ותוס', דאליבא דרש"י דקדושתם הוא מדין גידולין, י"ל ששייך לנדרו, וגם בולד יש ב"ת, אבל לפי תוס' קדושת הולדות אינו שייך לאמו, הרי נתקדש מאליו בלי פרשת נדרים, ולא שייך בו ב"ת [ועי' להלן תוס' יח. ד"ה אפילו, ובמשנ"ת שם].

דעת בר פדא שמתקדש לרעייה

הגרי"ז (ד"ה למאי) העיר דלכאורי מח' שמואל ובר פדא אינו 'במאי הלכתא' שנלמד מן הפסוק, אלא נחלקו אם שייך פסול דיחוי. וביאר דאליבא דבר פדא באמת נגרעה קדושת הולד, ואין פסולו משום דיחוי בעלמא. והוכיח כן מדברי רש"י בבכורות (טו: ד"ה ואיכא) דרועה עד שיפול בו מום ויפלו דמיו לנדבה, ונדבה היינו לקיץ המזבח, ואינו קרב לאותה קדושה של אמו, ובע"כ משום שנגרעה הקדושה דהוי קדושה דחוייה.

והגרי"ז ביאר לפ"ז סוגיא דבכורות (טו:): דאיתא התם דנח' שמואל וב"פ אם קדשי לרעייה או להקרבה, וצ"ע שהם נח' אליבא דר"א, אבל לרבנן לכו"ע לא קרב. אבל לנ"ל את"ש דלעולם נפ"מ גם אליבא דרבנן, דלשמואל לא נדחה קדושת הולד, אלא שאי אפשר להקריבו משום דיחוי, ולהכי דמיו הם לאותה קדושה, משא"כ לבר פדא שנגרעה קדושת הולד, להכי דמיו לנדבה.

תמורת בעלי מומין

השטמ"ק (אות יד) הביא ספיקת הר"י בדין תמורת בעלי מומין, אבל התוס' בבכורות (טז: ד"ה ותמורה) דייק מרש"י דהולד קרב לכו"ע, דתמורה היא יותר מעצמאי מדין ולדות, ולהכי שפיר מתקדש להקרבה לכו"ע.

נתעברו קודם שהוממו

מבוי בסוגין דהא דנח' שמואל וב"פ אם ולד בע"מ קרב הוא דוקא אליבא דר"א, אבל לשיטת חכמים להלן דולד עולה רועה, פשיטא שגם הכא רועה. ולכן קשה טובא שיטת הרמב"ם (פ"ד ה"ט) דפסק כחכמים התם דמפריש נקבה לעולה ולדה תרעה, ואפ"ה פסק דולד בע"מ קרב.

והמנ"ח (מצ' תמא סק"ה) יצא לחדש דכל הא דנחלקו בסוגין הוא בהומם ואח"כ נתעברה, אבל אם נתעברה קודם המום, הולד קרב לכו"ע, דהא קי"ל ולדות קדשים במעי אמן הם קדושים, והרי בזמן העיבור האם כשרה לגמרי, וממילא גם הולד נתקדש ליקרב. ועפ"ז תירץ דעת הרמב"ם, דהא דפסק דולד בע"מ קרב מיירי בנתעברה קודם המום, עכ"ד.

שם עולה על אמו

פרש"י (ד"ה דהמו) דהיינו בעוה"ע, אבל שלמים לא אשכחן בעופות. והתוס' (ד"ה דאיכא) הק' דא"כ ולד עולה שהיא נקבה בע"מ יהא קרב, שהרי איכא שם עולה על אמו. ולהכי פירשו התוס' דהכוונה שיש בו רק קדו"ד, ותמהו דהא מיירי שקדם הקדשו למומו דהוי קדוה"ג, וביאר הגר"ז (ד"ה למאי) דבע"מ חשיב כקדושת דמים כיון דדינה כע"ע הוא לפדיון.

אבל קשה הלא עושה תמורה וכדו', ומוכח דחשיב קדוה"ג. ויל"ב ע"פ מש"כ הקוה"ע (סי' נד סק"ד – ה') בשם הגר"ח שבחפצא הוי קדוה"ג כיון שכבר נתקדשו, אלא דדין פדיון הוא דבר המתחדש בו להפקיע ממנו קדושתו, והוכיח שאם יתבטל דין פדיון מאיזה סיבה, כבר חשיבי כקדוה"ג לגמרי.

יכול יכניסנו לבית הבחירה

דסד"א דהוי כמו חטאות המתות, כ"כ התוס' בנזיר (כה. ד"ה ומאי) דסד"א שהם חטאות המתות, אבל מבוי שנאמר בהם דין מיתה בבית הבחירה [לפי הס"ד], ומוכח דדין מיתה אינו רק היכ"ת לאבד החטאת, אלא הוא קיום דין.